

Pe 30 octombrie 2009 se împlinesc 140 de ani de la nașterea doctorului Nicolae C. Paulescu (1869-1931), adevăratul descoperitor al insulinei (pe care el o numise *pancreină*) și «cel mai mare interpret științific al divinității» (formulă prin care l-a definit colaboratorul și editorul său interbelic dr. V. Trifu, dar care a fost larg colportată mai ales de Părintele Galeriu, mare admirator al doctorului Paulescu).

Voi posta aici, cu acest prilej, o serie de texte de și despre Nicolae C. Paulescu (texte care se regăsesc și în creștomația intitulată *Doctorul Nicolae C. Paulescu sau Știința mărturisitoare*, apărută în 2002 la Editura Christiana și care în curînd va apărea într-o a doua ediție, revizuită și adăugită).

(R. C.)

DOCTORUL NICOLAE C. PAULESCU SAU ȘTIINȚA LUI *SCIO DEUM ESSE* *

*“Vin deci să aduc înțelepciunii infinite
prinosul de adorație al științei vieții”.*
(Nicolae C. Paulescu)

Fiecare epocă, de cînd lumea, și-a avut *preju-de-cățile* ei. Ceea ce numim *mentalități* sînt, în primul rînd, sinteze colective ale *prejudecăților dominante* într-un anu----mit moment istoric. Mentalitatea modernă, pe lîngă prejudecata că nu ar mai avea

prejudecăți, se definește prin alte câteva apriorisme generale și cronicizate: exaltarea rațiunii, a individului, a progresului etc. La rînd cu acestea (și în strînsă legătură cu ele) stă

prejudecata

i

incompatibilității

între adevărul științific și adevărul religios, între valorile credinței și valorile cunoașterii

. Adevărurile se extrag rațional și experimental, dintr-o realitate limitată la imediatul empiric. Lumea este conștientă să răspundă schemelor noastre mentale și posibilităților tehnice de care dispunem. Tot ceea ce nu intră în aceste cadre de recepție și interpretare, adică în sistemul curent de prejudecăți, ofensează sau sperie. Spiritul răătă-cește printre fenomene, ignorînd esențele. Efectele sînt înregistrate cu meticulozitate, dar cauzalitatea este în suferință: adevăratele cauze sînt confundate, cel mai adesea, cu condițiile favorizante ale fenomenelor. Fizicul triumfă asupra metafizicului, fără scrupule și fără complexe. Într-o lume atât de suficientă sieși, de Dumnezeu nu mai este nici nevoie, nici loc. Cum observa un Saint-Exupéry, “oamenii pierd esențialul și ignoră ceea ce au pierdut”. Rămîne doar mirarea difuză că, după atîta cumul de “deș-teptă-ciu-ne” și “progres științific”, lumea, în loc să se prefacă în “paradis”, aduce tot mai mult a “infern”!

Dar fiecare epocă, de cînd lumea, a cunoscut, pe lîngă curentul dominant al prejudecăților colective, și *reacțiuni* individuale, uneori complet izolate, fie revalorificînd anumite sugestii viabile ale trecutului, fie anticipînd anumite dezvoltări viitoare. Fiecare epocă și-a avut

reacționarii

ei, ce adeseori și-au scandalizat contemporanii, dobîndindu-și însă marele merit de a fi împiedicat – sau măcar de a fi încercat să împiedice – încremenirea spiritului în sisteme de prejudecăți. Adevărata dinamică istorică a culturii și a civilizației se datorează pînă la urmă nu majorităților înscrise în “convenție”, ci acestor minorități care o refuză.

Modernitatea și-a avut și ea, pe lîngă atîția apologeti de duzină, adversarii sau *desfermecătorii* ei, ce au chemat-o în repetate rînduri să-și conștientizeze limitele, să-și cenzureze “uitările” și să se autodepășească din mers. Savantul român

Nicolae C. Paulescu

s-a numărat printre aceștia din urmă. El și-a propus să combată mai ales prejudecata curentă a incompatibilității dintre religie și știință. Nu de pe poziții strict teoretice, cum au făcut-o alții, ci din exercițiul permanent al profesiei sale. El nu a fost un filosof care, izolat de activitatea științifică propriu-zisă, să se fi datat la speculații și verdicte, ci a fost un practicant genial, luminat de credințe și de intuiții profunde. În răspărul pozitivismelor contemporane, “știința”

s-a smerit

, cu N. C. Paulescu, dinaintea lui Dumnezeu, fără să înceteze de a fi “știință”. Ba chiar

s-a înălțat smerindu-se

, căci orice întîlnire

autentică

cu divinul este fecundă și înălțătoare, ca una care face să se răsfrîngă în relativ ceva din maiestatea absolutului. Aceasta este marea lecție pe care ne-a transmis-o profesorul Paulescu, dincolo de performanțele lui de laborator

1

Concepția științifică creștină a lui N. C. Paulescu nu a apucat să fie sintetizată într-o singură

carte, deși ea pare să se fi încheșat în conștiința lui destul de devreme, călăuzindu-i întreaga activitate didactică și publicistică. Încă din 1904, la câțiva ani după întoarcerea din Franța și în preajma numirii sale ca profesor definitiv de fiziologie la Facultatea de Medicină din București, își începe polemica științifică de lungă durată cu exponenții autohtoni ai evoluționismului. Argumentația antidarwinistă folosită de tânărul savant împotriva unor N. Leon² sau D. Voinov³, dezvoltată în textele publicate în

Convorbiri literare

și

Spitalul

, îl încântă, între alții, pe un T. Maiorescu, spirit raționalist și polemist încercat. În 1905 ține trei lecții cu un viu ecou în epocă (“Finalitatea în biologie”, “Materialismul”, “Suflet și Dumnezeu”), care vor alcătui lucrarea publicată în același an,

Noțiunile “suflet” și “Dumnezeu” în fiziologie

⁴

. În 1910 vedea lumina tiparului volumul

Instincte sociale. Patimi și conflicte. Remediile morale

⁵

, cu faimoasa teorie despre instincte și patimi (re-luată în

Cele patru patimi și remediile lor

, 1921 – carte jalnic reeditată nu demult), din care crește organic întreaga sa concepție asupra viului. Pre-cizări interesante se află și în volumul

Spitalul, Cora-nul, Talmudul, Cahalul, Francmasoneria

(1913), ce continuă, cu analiza legislațiilor religioase, cartea din 1910

⁶

, pre-cum și în

Traité de Physiologie médicale

(apărut în țară, în 3 volume, între 1919 și 1921).

Desigur, nu pot ambiționa aici mai mult decât o *schitare* a concepției teiste a lui N. C. Paulescu (aparent catolicizante pe alocuri, dar foarte ortodoxe în rădăcinile ei

⁷

asupra originii, rînduieșilor și dinamicii viului. Pentru el, ca și pentru gîndirea creștină tradițională, Dumnezeu Se vedește în măreția și ordinea Creației, celui ce o contemplă. De altfel, orice concepție

creaționistă

și

finalistă

dezvoltă, într-un fel sau altul, așa-numitul “argument cos-mo-logic” al existenței lui Dumnezeu, în strînsă legătură cu așa-numitul “argument teleologic”. Așa cum îndărătul operei de artă, în care toate elementele sînt armonice și necesare, există geniul creator al unui artist conștient (fie el cunoscut sau nu), ce a urmărit un scop, a utilizat o tehnică și a impus o structură, tot astfel îndărătul ordinii universale (

kosmos

-ului) trebuie să existe o inteligență creatoare, ale cărei “urme” apar incontestabile observatorului atent și lucid. Așa cum despre o operă de artă careia i se ignoră autorul nici o minte normală n-ar putea afirma că ar fi rezultatul hazardului, al întîmplării oarbe, tot astfel e absurd să se creadă că lumea, în uimitoarea ei complexitate, e un produs al hazardului pur.

Materia-lis-mul ne cere să credem într-o minune mai mare decât toate minunile! Îmi amintesc de aceste cuvinte puse pe seama lui Iisus într-o apocrifă: “Dacă ceea ce este material s-a ză-mis-lit din ceea ce este spiritual, aceasta reprezintă o mi-nu-ne. Dar dacă ceea ce este spiritual s-a ză-mis-lit din ceea ce este material, aceasta reprezintă o minune a minunilor. Numai că atunci stau și mă întreb: Cum e cu pu-tință atîta bogăție într-atîta puținătate?!” (

Evanghelia după Toma

, 29).

Profesorul Paulescu afirmă cu tărie: “Adevărata știință este cunoștința prin *cauze*, iar cine studiază

cauz

ele secundare

e forțat de însăși logica științifică să se ridice pînă la

cauza primă

, adică pînă la Dumnezeu”. Și în altă parte: “Viața este efectul a

două cauze imateriale

: una,

cauza secundă

sau SUFLETUL – unică pentru fiecare ființă viețuitoare; cealaltă,

cauza primă

sau DUMNEZEU – unică pentru totalitatea ființelor viețuitoare”. Astfel, în concepția sa, “a demonstra existența unei cauze prime a vieții, imateriale, unice și infinit înțelepte – iată limita sublimă la care ajunge fiziologia. Această cauză primă este Dumnezeu. Omul de știință nu se poate deci mulțumi să zică:

Credo in Deum

. El trebuie să afirme:

Scio Deum esse

”.

Pentru mentalitatea științifică (de ieri, dar și de azi), astfel de afirmații, ba încă într-un *Tratat de fizio-lo-gie medicală*

8

, sînt cel puțin derutante... Contem-po-ranii măr-turisesc că era fascinant să-l ascuți dezvoltînd ase-menea idei de la catedră: “Ca profesor, Paulescu era o fi-gură covîrșitoare. Lecțiile lui de fiziologie erau extrem de im-pre--sionante. Care dintre noi nu a fost cu-prins de emoție [...] atunci cînd, în fața unei studențimi atente și iubite, evoca existența dumnezeirii, a acelei forțe supreme în care el credea cu o convingere neclintită?”, scria dr. Aurel Abramovici

9

.
Viața se întemeiază, la toate nivelurile ei, pe *in-stinc-tele* pe care Dumnezeu le-a sădit în natură. Paulescu înțelege să demonstreze acest fapt cu o extraordinară meticulozitate, în maniera științei descriptive a seco-lului al XIX-lea. Tratînd, bunăoară, problema instinctelor sociale, el face un lung excurs prin mai tot universul zoologic, selectînd și citînd masiv din opera lui Alfred Ed-mund Brehm¹⁰, una dintre “marile enciclopedii taxino-mice și descriptive”, considerată “lucrarea cea mai vastă și mai completă de la sfîrșitul secolului al XIX-lea”

11

, sinteză a întregii cercetări moderne, de la

Historia anima-lium

a lui Gesner (a doua jumătate a secolului al XVI-lea) pînă la, să zicem,

Les sociétés animales

a lui Espinas (a doua jumătate a secolului al XIX-lea). El își construia astfel

fun--da-mentul biologic

al teoriei sale, urmînd să raporteze apoi fenomenul uman la marele tot organic al naturii vii.

Con-cluzia generală extrasă din faptele pre-zentate este că “

legea supremă

care conduce societățile, la oameni și la animale, este IUBIREA”. Cercetarea

științifică

îl duce ast---fel la o concluzie profund

creștină

Nefuncționarea aces--tei “legi supreme” în multe societăți omenești nu-l contrazice principial, ci vădește doar înclinația către perversiune a omului în raport cu natura, cu *ordinea firească a lumii lui Dumnezeu*

Desigur, omul nu poate fi redus la natură, în sensul biologic al cuvîntului; el nu este doar

ființă procrea-toare

, ca ani-malele, ci și

ființă crea-toare

(de cul-tură și civilizație); în această a doua ipostază, el

depășește natura

. Însă a depăși natura nu înseamnă, cum cred îndeobște modernii, a o nega sau a o silui; în

condiții normale, civilizația și cul-tu-ra, coro-lare is-to-ricale ale umanului, trebuie

să se armoni-zeze

atît cu natura, cît și cu Dumnezeu, după cum și una cu cea-laltă

12

Paulescu constată în lumea vie anumite conflicte rezultate “din exercițiul normal al instinctelor”; astfel de con--flicte au mai degrabă un caracter benefic, funcționînd ca niște *forme de reglaj ale naturii vii* ¹³. Cu

adevărat în-grijorătoare sînt acele conflicte rezultate “din tre-buințe instinc--tive anormale (alterate, deviate), cu alte cu-vinte, din

patimi

sau vicii” (ceea ce limbajul teologic numește îndeobște “păcate”), care sînt apanajul exclusiv al omului – singura ființă vie capabilă să-și pervertească instinctele prin conștiință: “Dintre animale [aici în sensul de ființe înzestrate cu suflet,

anima

– n. n.], singur omul are facul-tatea de a transforma instinctele în acte voluntare [...] De aici a rezultat că, în timp ce animalul încătușat de in-stincte nu se abate niciodată de la legile naturii, omul, aproape liber, a ajuns să calce în picioare aceste admi-rabile legi stabilite de Dumnezeu în vederea fericirii lui. Într-adevăr, nu orice om este în stare să cunoască și să înțeleagă scopurile instinctelor; în aceste condiții, prero-gativa de a-și alege mijloacele devine, în mîinile omului ignorant sau neînțelept, o armă periculoasă, cu care se poate chiar sinucide. Din admirabila desfășurare a actelor instinctive, un asemenea om nu remarcă și nu reține decît *senzațiile plăcute*

care însoțesc îndeplinirea actelor res-pec-tive. Și în loc de a se înălța pînă la scopul instinctului,

el nu mai urmărește decât

plăcerea

, devenită unică țintă a activității sale. Or,

patima

nu e altceva decât

căutarea exclu-sivă a plăcerii ce rezultă din satisfacerea unei tre-buințe instinctive deviate (adică al cărei scop natural este ignorat, neînțeleș sau chiar – nu de puține ori – dinadins relativizat)”.
Aici știința se întâlnește cu înțelepciunea sfinților. *Filocalia* avertizează mereu asupra acestor lucruri, înce-pînd încă de la Sfîntul Antonie cel Mare (“Nu cele ce se fac după fire sînt păcate, ci cele rele după alegerea cu voia”¹⁴); la

rîndul său, Sfîntul Maxim Mărturisitorul, mai ales în *Cele patru sute de capete despre dragoste*, vor-bește despre

patimi

în termeni aproape... “paulescieni”: “Pa--tima este o mișcare a sufletului împotriva firii, fie spre o iubire nerațională, fie spre o ură fără judecată a vreunui lucru, sau din pricina vreunui lucru dintre cele supuse simțurilor [...] Sau iarăși, păcătoșenia este o judecată gre-șită cu privire la înțeleșurile lucrurilor, căreia îi și urmea-ză reaua întrebuințare a lucrurilor [abuzul de lucruri]. De pildă, cînd e vorba de femeie, judecata dreaptă cu privire la împreunare trebuie să vadă scopul ei în nașterea de prunci. Deci cel ce urmărește plăcerea, greșește în jude-cată, socotind drept bine ceea ce nu este bine. Așadar, unul ca acesta face rea întrebuințare [abuzează] de femeie îm-pre-unîndu-se cu ea. Tot așa este cu celelalte lucruri și înțeleșuri”¹⁵

.

Lupta cu patimile – leitmotiv al literaturii mistice și ascetice – reprezintă și din punctul de vedere științific al lui N. C. Paulescu marea problemă morală și socială a ființei umane. El nu întîrzie să pună problema “profilaxiei și terapiei” patimilor rezultate atît din devierea in-stinctelor individuale, cît și din aceea a instinctelor so-ciale. Dacă în privința *patimilor individuale* (“de nutriție și de reproducere”) medicina poate avea o oarecare eficiență

¹⁵

¹⁶

, în fața

patimilor sociale

(“de proprietate și de dominație”) ea rămîne neputincioasă.

În căutarea unor “remedii ale patimilor sociale”, profesorul va iscodi “scrierile marilor filosofi” (arătînd și rădăcinile ideo-lo-gice ale Revoluției franceze – cel mai mare cutremur social cunoscut pînă la acea dată – ale că-rei orori le va zu-grăvi cu numeroase citate din *Les origines de la France contemporaine*

de H. Taine

¹⁷

), apoi “principalele legis-lații civile” și, în cele din urmă, “prin-cipalele legislații reli-gioase”. Cunoștințele lui Paulescu sînt nu o dată sur-prin-zătoare, iar analizele sale, cel mai adesea, pertinente. To-tul culminează cu examinarea *moralei creștine* (firește, din perspectiva propusă), pe care o găsește a fi singura cu adevărat lucidă și eficientă, mai ales în privința “celor două patimi sociale, de proprietate și de dominație”, care au adus lumii cele mai mari ravagii. Iubirea, pe care o aflase, prin cercetare empirică, drept “legea supremă a naturii vii”, se regăsește la

temelia învățaturii lui Iisus Hristos. Iubirea este legea Creației, pentru că Însuși Creatorul este iubire (*I Ioan 4, 8 și urm.*). Esența

morală a creștinismului este formulată astfel: "... Dumnezeu vrea ca marea recunoștință pe care l-o datorăm Lui s-o manifestăm față de semenii noștri, adică *să iubim pe orice om ca și când acesta ar fi Dumnezeu* !" (afirmație întemeiată pe

Matei

25, 31-40). Întrucât nu poate fi decât *divină*

, această morală este și singura cu adevărat... *științifică*.

Dacă Dumnezeu este cauză primă și scop ultim a tot ce există, atunci adevărata știință nu poate duce decât la descifrarea în natură a semnelor voinței și rațiunii divine, la întâlnirea cu Dumnezeu cel Viu, cu Iisus Hristos,

Logos

-ul întrupat. "Știința vieții m-a determinat să afirm, într-o lecție anterioară: «Cred în Dumnezeu». Aceeași știință mă determină astăzi să adaug: «Și în Iisus Hristos»"...

Mesajul esențial al vieții și operei lui N. C. Paulescu stă în această reliefare a *unității dintre natural și supra-natural*

, cu mai toate consecințele ei teoretice și practice. Poate că nici un savant român n-a mai vorbit atât de avântat ca el despre "unirea desăvârșită ce trebuie să existe între religie și știință"

18

Prezentându-l în câteva pagini din volumul *Ortodoxie și etnocrație* (1937)¹⁹, Nichifor Crainic observă că pentru Nicolae Paulescu "naturalul și supra-naturalul nu se exclud, ci se completează; Hristos n-a venit să strice natura, ci s-o desăvârșească. Căci natura e creația lui Dumnezeu, iar creștinismul e revelația aceluiași Dumnezeu".

Știința lui *Scio Deum esse* de aici începe.

Răzvan CODRESCU

*Prefața ediției din 1999 a *Noțiunilor de "suflet" și "Dumnezeu" în fiziologie* (Editura Anastasia), aici revăzută și adăugită contextual.

[1] Încă în volumul II din *Traité de Physiologie médicale* (1920), tipărit în țară, dar difuzat în exterior de editura pariziană Vigot, apar inserate, pentru prima oară, efectele antidiabetice ale extractului apos de pancreas în diabetul experimental. În 1921, N. C. Paulescu trimite patru comunicări către Societatea de Biologie din Paris, cu privire la descoperirea pancreinei (o primă formă de insulină), iar *Archives*

Internationales de Physiologie

(Liège) îi publică, în luna august, primul memoriu exhaustiv despre descoperirea pancreinei, alte două memorii pe aceeași temă având să apară tot acolo în primăvara și vara lui 1923. În 1922, Ministerul Industriei și Comerțului din România îi eliberează, la 10 aprilie, brevetul de descoperire a pancreinei ("Pancreina și procedura fabricației sale"). Leacul diabetului fusese descoperit, în România, de cel mai strălucit dintre ucenicii marelui Lancereaux (m. 1910), care și crease deja o faimă mondială prin monumentalul

Traité de Médecine

semnat împreună cu profesorul său (4 vols., Paris, 1903-1906-1912, apoi Sibiu, 1928; un al cincilea volum a rămas în manuscris), iar lumea științifică internațională nu ignora acest lucru. Totuși, la 7-8 luni de la apariția rezultatelor definitive ale lui N. C. Paulescu în presa științifică internațională, doi tineri și obscuri cercetători canadieni, F. C. Banting și C. H. Best, lucrând în laboratorul de fiziologie al profesorului McLeod de la Universitatea din Toronto, fac publice rezultatele obținute în aceeași direcție și revendicate ca fiind strict ale lor. Adevăratul descoperitor pro-testează și produce dovezile necesare, sprijinit de o parte a lumii științifice a vremii, dar nu mai poate împiedica marea nedreptate abil regizată de forurile occidentale (probabil și sub anumite presiuni evreiești, avînd în vedere proasta reputație de antisemit pe care și-o crease savantul român). În 1924, canadienii primesc Premiul Nobel, ce s-ar fi cuvenit de drept (azi o recunoaște, cu jumătate de gură, și lumea științifică internațională!) lui N. C. Paulescu. Se comi-tea astfel, cu o abjecție senină, probabil cea mai mare escrocherie din istoria științifică a secolului XX. Pentru amănunte,
cf

., între altele, pe lângă expunerea de epocă făcută de dr. V. Trifu (ca prefață la ediția sa din 1944), I. Pavel,

The Priority of N. C. Paulescu in the Discovery of Insulin

, Editura Academiei, București, 1976; C. Angelescu, Laura Sigartău Petrina,

Nicolae C. Paulescu

, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1982; Dr. Constantin Angelescu,

Nicolae C. Paulescu. Omul și opera sa medicală

, Editura Vremea, București, 2009.

[2] 1860-1931, profesor universitar de științe naturale (lași și Bucu-rești), autor al opusculor
Elemente de botanică

,
Elemente de zoo-logie

,
Entomologie generală

,
Curs de parazitologie

[3] 1867-1951, biolog, membru al Academiei Române, profesor al Fa-cul-tății de Științe din București, autor, între altele, al lucrărilor *Prin-cipii de microscopie* și *Problema biologică a diferențierii sexelor*

[4] Reeditată de către discipolul său, dr. V. Trifu, în 1944: Dr. N. C. Paulescu, *Fiziologie filosofică. I. Noțiunile “suflet” și “Dumnezeu” în fiziologie*

, în seria “Scriitori români moderni” a Fundației Regale pentru Literatură și Artă, iar mai recent de către Editura Anastasia (ediție îngrijită, prefață și repere bio-bibliografice de Răzvan Codrescu).

[5] Pe care am reeditat-o în 1995, la Editura Anastasia. Aceasta a fost prima reeditare în țară a unei cărți de N. C. Paulescu după mai bine de 50 de ani.

[6] În testamentul său (datat 20 III 1931), profesorul includea în ciclul *Fiziologie filosofică* și alte două lucrări: una dedicată rasei evreiești (reunirea unor broșuri apărute separat), alta raporturilor dintre “Bise-rică” și “Sinagogă”, ambele tributare – într-un mod astăzi inde-zirabil – anumitor realități complexe ale epocii. M-am referit mai pe larg la aceste aspecte în auxiliile critice ale volumului din 1995 (cf. pp. 5-6, 14, 16, 225, 227-228, 231-233).

[7] Cf. și Mitropolit Nicolae Mladin, *Doctrina despre viață a Profesorului Nicolae Paulescu*, Ed. Periscop, Iași, 1997.

[8] Apărute inițial în *Noțiunile "suflet" și "Dumnezeu" în fiziologie*, ele au fost reluate (chiar textual) sau dezvoltate și-n alte cărți ale sa-van--tului, constituind un fel de leitmotiv al operei sale.

[9] 1883-1942, medic român de origine evreiască, întemeietorul publi-cației *București medical*, în care apărea, în august 1931, necrologul profesorului Paulescu, din care am extras fragmentul de mai sus.

[10] 1829-1884, zoolog german, autorul monumentalei opere *Viața ani-malelor (Tierleben)*, apărută inițial în șase volume (1863-1869), apoi reeditată și completată, în diferite ediții germane și străine (ediția franceză pe care o citează Paulescu – *Merveilles de la nature*, Bail-lière, Paris – are nouă volume).

[11] Cf. Robert Delort, *Les animaux ont une histoire*; trad. rom.: *Ani-malele și istoria lor*, Editura Meridiane, București, 1993, pp. 7 și 490.

[12] "Adevărata cultură – scrie altădată profesorul, folosind cu același înțeles noțiunile de "cultură" și "civilizație" – nu poate fi decât creș-tină, deoarece cuvântul civilizație însemnează dezbărare de vicii și singură doctrina lui Hristos combate eficient aceste flagele".

[13] Are însă grijă să precizeze imediat, într-o notă: "Acest fapt a fost întrezărit de Darwin, care l-a numit «lupta pentru existență». Dar, neînțelegându-i semnificația, adică neprivindu-l ca pe un accident, ce se întâmplă în mod excepțional și numai atunci când hrana este in-suficientă, acest autor l-a considerat ca expresie a unei legi generale și permanente a naturii și ca pe unul dintre cei trei factori esențiali ai pretinsei evoluții și transformări a speciilor". Pentru critica paules-ciană a darwinismului, cele mai importante rămân lecțiile univer-sitare "Definiția fiziologiei" (1900), "Metoda fiziologiei sau metoda experimentală" (1901), "Generația spontană și darwinismul în fața metodei experimentale" (1902), "Finalitatea în biologie" (1905), "Mate--rialismul" (1905), "[Suflet și Dumnezeu](#)

" (1905), precum și arti---colele polemice "Generația spontană și darwinismul. Răspuns D-lui Dr. N. Leon" (1904), "Generația spontană și darwinismul. Răspuns la răspunsul D-lui Dr. N. Leon" (1905), "«Transformism ori Pau-lism» și «Fiziologie sentimentală». Răspuns D-lui D. Voinov" (1907), "«Dovezi» nevalabile. Răspuns la răspunsul D-lui D. Voi-nov" (1908). Aceste texte alcătuiesc cea mai sistematică critică știin-țifică românească a darwinismului și materialismului evoluționist în genere, făcută cu erudiție, dar și cu simț filosofic, de pe poziții neostentativ creștine.

[14] *Filocalia* rom., vol. 1, ed. 1947, p. 14.

[15] *Filocalia* rom., vol. 2, ed. cit., pp. 57-58.

[16] "Din nefericire, puțini sînt astăzi medicii capabili să îndeplinească această funcțiune socială; cei mai mulți, împotmoliți în mocirla materialismului, ignorînd instinctele și patimile sau alteori fiind pătimași ei înșiși, nu se preocupă decît de latura comercială a pro-fesiei medicale", observă marele fiziolog, poate mai contemporan cu noi decît oricînd. Și sfîrșește prin a-și exprima această nădejde mărturisitoare: "Sper că studenții în medicină sînt conștienți de sublimitatea rolului ce le va reveni și că vor ține la *onoarea de a-și înnobila meseria, ridicînd-o la rangul de sacerdoțiu*".

[17] Din păcate, această operă monumentală a lui Hippolyte Adolphe Taine (1828-1893), cunoscut la noi mai mult ca filosof al artei sau critic și istoric literar, n-a fost tradusă nici pînă astăzi în limba româ-nă. Ea reprezintă poate cea mai zguduitoare frescă a ororilor Revo-luției

franceze (1789-1799), cărora li se pot afla numeroase similitudini în revoluțiile comuniste de mai târziu. Cf. acum și Renaud Escande (ed.), *Le Livre Noir de la Révolution Française*, Les Éditions du Cerf, Paris, 2008. N. C. Paulescu vedea în Revoluția franceză “dezlănțuirea celor mai teribile patimi omenești” și “un document biologic de cea mai mare importanță”.

Cf

. și Nicolae C. Paulescu,
Spitalul, Coranul, Talmudul, Cahalul, Francmasoneria
, București, 1913 (capitolul
Francmasoneria

a fost editat separat, în 1996, la Editura Majadahonda din București, într-o ediție îngrijită de istoricul Gh. Buzatu, iar întreaga lucrare a fost primitiv reeditată în 2001, la Editura AntetXXPress).

[18] A se vedea și excursul paulescian intitulat “[Ideea de Dumnezeu în știință](#)” (mică antologie *pro domo a*

“teismului științific” european de pînă la începutul secolului XX), în
Noțiunile de “suflet” și “Dumnezeu” în fiziologie
, ed. 1999, pp. 119-129.

[19] Cf. ediția îngrijită de Constantin Schifirneț, Editura Alba-tros, București, 1997, pp. 128-129 (“Nicolae Paulescu, fondatorul naționalismului creștin”).

Mormîntul doctorului Paulescu de la Cimitirul Bellu Sursa: blog Răzvan Codrescu